

УДК 371.3+811.111

**Н.В. Зайцева, ст.викл., О.М. Супрун, ст. викл.,
С.В. Симоненко, к.пед.н., доцент**
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ INQUIRY-BASED LEARNING У ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація: стаття присвячена аналізу ефективності впровадження в освітній процес стратегії навчання на основі запиту. Представлено практичний досвід імплементації концепції IBL у викладання іноземної мови студентам технічних та економічних спеціальностей. Досліджено ефективність використання прийомів IBL з точки зору студентоцентрованого підходу в освіті.

Ключові слова: навчання на основі запиту, лінгвістичний запит, іношомовна наукова комунікація, іношомовна комунікативна компетентність.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення студентоцентрований підхід є одним з дієвих чинників зацікавлення молоді в отриманні вищої освіти в Україні. Широкі можливості вибору спеціалізації у рамках визначеної спеціальності, вибору дисциплін, підприємств-партнерів закладу вищої освіти для проходження практик та дуального навчання, навчання за індивідуальним планом – усі вищезазвані масштабні підходи для задоволення академічних потреб та вимог студентів повинні доповнюватися щоденним відкликом на зміну фокусу уваги сучасних здобувачів вищої освіти. Впровадження у викладання визначеної дисципліни стратегій Inquiry-based learning (навчання на основі запиту) у вищій школі – це надана студентам можливість впливати на зміст силабусу, хід навчальних занять та формат взаємодії усіх учасників навчальної діяльності; це – потужний і результативний фактор підвищення ефективності та якості навчання, а також підвищення мотивації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Inquiry-based learning – це концепція навчання, що ґрунтується на роботах конструктивістів (J. Piaget, J. Dewey, L. Vygotsky), чії ідеї знайшли відображення у педагогічній практиці навчання через досвід. Питаннями імплементації inquiry-based learning (IBL) в освітній процес вищої школи в цілому та зокрема у викладання англійської мови як іноземної активно займаються сучасні дослідники А. Aditomo, P. Goodyear [1], Н.-Y. Lee [2], А. Suarez [3], Р. Escalante Arauz [4]. Різноманітним аспектам студентоцентрованого підходу та його реалізації, розвитку критичного мислення, формування іношомовної комунікативної компетентності, навичок колаборації у викладанні англійської студентам немовних спеціальностей присвячені студії О. Тітової [5], О. Кравець [6],

В. Лемещенко-Лагоди, І. Кривонос [7], С. Кулешова [8] та ін.

Метою статті є представлення досвіду впровадження ІВЛ у викладання гуманітарної дисципліни з точки зору викладачів непрофільної кафедри, оскільки ІВЛ можна ефективно імплементувати не лише у планування і викладання спеціалізованих дисциплін, а й у опанування іноземної мови. Цілями представленого дослідження є висвітлення студентських запитів – аспектів, важливих для формування іншомовленнєвої компетентності з точки зору здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей, розгляд процесу реалізації запитів, представлення результатів співробітництва викладачів та студентської аудиторії у рамках імплементации концепції ІВЛ в освітній процес в цілому та у окремі його структурні елементи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Inquiry-based learning – навчання на основі запиту – це педагогічна стратегія, у якій здобувачі освіти використовують наукові методи та прийоми для формування системи знань. Фундаментальною засадою ІВЛ є твердження, що студенти навчаються найкраще, якщо вони мають питання і жагу знайти відповідь. Цей метод означає, що здобувачі освіти «беруть активну участь у квесті заради знань, використовуючи такі самі стратегії, якими б користувалися вчені і дослідники» [9], у той час як викладач є провідником, асистентом або посередником на усіх чотирьох етапах – запит, отримання знань, оцінювання, синтез [10]. Перший етап включає постановку питань, дискусію щодо їх актуальності, повторне формулювання запиту. У рамках другого етапу відбувається так зване «відображення дослідження» – визначення ресурсів та набуття знань. Третій етап передбачає ґрунтовне опрацювання ресурсів, чи вони адекватні поставленим питанням, чи забезпечують запланований рівень і глибину знань. Також дослідники визначають, чи постають у процесі набуття знань нові питання, що потребують вивчення. Четвертий етап – конструктивний, фокус уваги знаходиться на додатковій перевірці та синтезі нових знань та вмій. Результатами навчальної діяльності у форматі навчання на основі запиту є покращення критичного мислення, дослідницьких та комунікативних навичок.

Узагальнений досвід викладання декількох дисциплін іншомовного спрямування, результати численних опитувань та бесід зі здобувачами вищої освіти останніх років, зміщення фокусу уваги на академічні потреби у провідних університетах світу та авторитетних освітніх установах, що спеціалізуються на іншомовній підготовці фахівців, стимулювали викладачів кафедри «Іноземні мови» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного до застосування принципів та підходів ІВЛ у викладанні дисциплін «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова за фаховим спрямуванням», «Іноземна мова (поглиблений курс)», «Ділова іноземна мова». У своїй практиці викладачі в основному застосовують стратегію «Open inquiry», коли здобувачі освіти самі формують запит (окремі питання з галузей лінгвістики; тема, яку слід дослідити та засвоїти; груповий проєкт аналітичного або практичного характеру),

проектують методи отримання знань чи формування навичок і після завершення циклу презентують досягнутий рівень. При цьому студентоцентрованість відображається на всіх етапах вивчення іноземної мови – здобувачі освіти формують запити різного рівня складності (і, відповідно, несуть свою частку відповідальності за ініційовані дослідження та елементи навчальної та наукової активності) від масштабних завдань до кейсів у рамках одного практичного заняття.

У бакалавраті здобувачі вищої освіти самостійно обирають дисципліни, ознайомившись з презентаціями на сайті кафедри www.tsatu.edu.ua/im [11]. Слід зазначити, що укладанню силабусів усіх дисциплін (і тих, що обираються, і обов'язкових) передують опитування студентських груп щодо їх мети підготовки у рамках співробітництва з кафедрою (підготовка до іспитів, набуття впевненості у повсякденному спілкуванні іноземною мовою, участь у міжнародних освітніх програмах), важливого і цікавого наповнення тематичного плану з точки зору змісту та аспектів вивчення мови. Звичайно, рішення щодо укладання навчальних планів відповідної освітньо-професійної програми, а також змісту навчальної дисципліни, приймаються, виходячи з академічних запитів більшості студентської аудиторії, але колектив кафедри пропонує ряд альтернатив для усіх, хто прагне підвищити рівень володіння іноземними мовами, дослухаючись до запитів та ініціатив студентської аудиторії.

Концепція IBL в освітньому процесі втілюється у різноспрямованих навчальних діяльностях, втім однаково важливих в умовах формування іншомовної компетентності у здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей:

- 1) лінгвістичні запити самих студентів;
- 2) потреба у підвищенні рівня володіння загальнонавчальною іноземною мовою;
- 3) отримання фахових знань шляхом опрацювання навчально-методичних комплексів з іноземної мови для визначеної спеціальності;
- 4) формування вокабуляру академічної іноземної мови; формування навичок іншомовної наукової комунікації.

Розглянемо кожен формат взаємодії студента з викладачем і навчальними матеріалами окремо.

Перша, і, наразі, найбільш нагальна потреба у студентів старших курсів – підготовка до ЄВІ (єдиного вступного іспиту з іноземної мови до магістратури). Оскільки курси іноземної мови за професійним спрямуванням фокусуються на введенні специфічного вокабуляру і представляють граматичний матеріал у стислому вигляді в обсязі та з тем, які допоможуть майбутньому професіоналу успішно здійснювати комунікацію у професійному середовищі, студенти чітко розуміють невідповідність силабусів з іноземної мови за іноземним або фаховим спрямуванням високому рівню вимог до лінгвістичної підготовки, закладених у екзаменаційних завданнях ЄВІ. Так формується запит до викладача, який визначає правильний

баланс між уявленням потенційних вступників до магістратури про необхідні їм теми для вивчення та обсяги матеріалу. Шляхом бесід та опитувань укладається перелік того, що може бути розібране та вивчене разом з викладачем, і того, що студенти мають опрацювати самостійно. Найбільш складні для студентів нелінгвістичних спеціальностей теми опрацьовуються під час аудиторної роботи, при цьому у рамках концепції IBL високу ефективність має випробувана роками таблиця Донни Огл (Donna Ogle), яка містить три аспекти для самооцінювання здобувачами вищої освіти: «what we Know» («що ми знаємо»), «what we Want to know» («що ми хочемо знати»), і «what we Learned» («що ми вивчили») [12]. Розглянемо приклад запиту у рамках аудиторного заняття зі студентами інженерної спеціальності. Студенти 4 курсу групи 41ГМ мали ряд питань при вивченні лексико-граматичної теми «Непряма мова» (Reported speech). За результатами усного описування та лексико-граматичного міні-тесту була укладена наступна таблиця:

Таблиця 1.

Таблиця самоаналізу KWL при вивченні теми «Непряма мова»

«what we Know»	«what we Want to know»	«what we Learned»
Sequence of tenses in indirect speech Word order in positive sentences.	1. Reporting verbs 2. Reporting imperative vocabulary (verbs) 3. Word order in indirect questions	1. Reporting verbs followed by: (that) + clause, direct object + (that) + clause, infinitive, direct object + infinitive. 2. Reporting imperative vocabulary (for commands, prohibition, request, advice) 3. Word order in indirect questions

За даними представленої таблиці самооцінювання викладачем було дібрано матеріали, тему було опрацьовано у форматі пленуму (студенти самі керували пізнавальною діяльністю групи на цьому етапі – ділилися один з одним наявними знаннями, обговорювали допоміжні навчальні ресурси, способи ефективніше сформувані відповідні навички трансформації діалогів та полілогів у непряму мову). Потім презентовані самими студентами групи стратегії обиралися і реалізовувалися індивідуально або у парній роботі і, нарешті, здобувачі вищої освіти виконали завдання для самоперевірки. Вищеназваний підхід, коли студенти самі називають проблемні питання, опрацьовують їх з найвищим рівнем мотивації, і самі ж оцінюють результати навчальної діяльності, цілком виправдав себе – результат самоперевірки довів, що всі без виключення студенти засвоїли тему. Втім, викладач був готовий надати додаткові роз'яснення та вправи для тих, хто демонстрував невисокий рівень прогресування. Також у форматі групової роботи було проведено обговорення результатів спільних зусиль, підбито підсумки і визначено

наступний проблемний аспект.

Іншою стратегією є опрацювання лінгвістичних аспектів здобувачами вищої освіти у рамках позааудиторної роботи. Для підготовки завдання з самостійного позааудиторного читання студенти мають велике за обсягом завдання рівня CEFR B1+B2, яке вони виконують протягом п'яти тижнів. Завдання є ідентичними за рівнем лінгвістичної складності тим, що представлені у зошитах ЄВІ з іноземної мови минулих років. При підготовці студенти проходять ті ж базові етапи ІВЛ, втім роблять це у форматі «навчальний матеріал – пошуковий ресурс». Викладач долучається у фазі видачі завдання (коли разом із завданням надає перелік довідкових ресурсів з опрацювання як лексичної, так і лінгвокраїнознавчої інформації), а також у фазі контролю опрацьованого матеріалу і самооцінювання. Здобувачі вищої освіти самостійно перевіряють надані у тестових завданнях варіанти відповідей, визначаючи за контекстом, наприклад, фразове дієслово, або сталий вираз, який є правильною відповіддю. Слід відзначити, що для здобувачів вищої освіти, які тільки починають вивчати іноземну мову на кафедрі, формат роботи ІВЛ видається незвичним і складним, тому викладач, найчастіше, скеровує зусилля студентів першого / третього семестру на кожному етапі, щоб запобігти зайвим витратам часу і зусиль.

Другим масштабним запитом з боку здобувачів вищої освіти, який ефективно реалізується засобами ІВЛ, є підвищення рівня володіння загальнонавчальною іноземною мовою. У семестрах, в яких викладається іноземна мова за професійним / фаховим спрямуванням, вокабуляр загальнонавчальної іноземної мови представлений, в основному, позааудиторним читанням. Втім, викладачі кафедри активно залучають зацікавлених до участі у різноманітних конкурсах, проблемні завдання і теми яких передбачають і дослідницький, і творчий аспекти. Найбільшим мотиваційним фактором, що стимулює взяти участь і проявити себе, є те, що організація подібних заходів має міцний фундамент з актуального інтересу студентства до конкурсних форматів та тем. Так, у різні роки кафедра впроваджувала і щорічно проводить конкурси постерів, конкурси з візуалізації (конкурс мемів), конкурси перекладу текстів фахового спрямування та художніх текстів з іноземної мови та з української на іноземну. Завдяки природі конкурсу третій класичний етап ІВЛ (оцінювання) також має практику залучення студентів – по-перше, вони є членами журі і можуть об'єктивно віддати свій голос за анонімізовані роботи, по-друге, за результатами нарахування балів конкурсантам учасники можуть співставити роботу переможців і свій рівень успішності у конкурсі. Четвертий етап ІВЛ втілюється у стимулі здобувачам вищої освіти покращити наявні результати та продемонструвати отриманий досвід, беручи участь у інших ініціативах кафедри і у тих же конкурсах наступного року.

Третій студентський запит – потребу у фахових знаннях – викладачам гуманітарної кафедри виконати, з одного боку, важче (адже кафедра навчає не філологів, і викладач не може повноцінно застосовувати прийоми навчання

лінгвістики до майбутніх інженерів), а з іншого – завдання є посильним завдяки імплементації в освітній процес професійно-орієнтованих навчально-методичних комплексів, наприклад, з ESP (English for specific purposes) – англійської мови для спеціальних цілей. Як правило, такі комплекси не перевантажені сторонньою інформацією і чітко спрямовані на тренування мовлення у робочому процесі, на формування навичок спілкування за професійно-зумовленими темами з двома категоріями осіб – колегами (різного рангу) та клієнтами. Розглянемо реалізацію потреби у фахових знаннях засобами іноземних мов на прикладі підручників видавництва Pearson (наприклад, Technical English, English for International Tourism).

Як правило, студенти молодших курсів, які розпочинають вивчати дисципліни кафедри, ще не мають високого рівня фахової підготовки, втім, мають певне уявлення про фундаментальні засади та вимоги власної майбутньої професії. Вище наведені комплекси мають декілька рівнів (мовних рівнів – від A1 до C2), але це стосується також професійно-орієнтованого матеріалу – з кожним рівнем він ускладнюється, відбувається зміщення фокусу від підготовки виконавця до управлінця – чим вищий рівень, тим більшу професійну обізнаність, рівень мовлення і рівень сформованості м'яких навичок повинен демонструвати здобувач знань. У перших розділах першого рівня проблемними завданнями з говоріння є, наприклад, укладання діалогу (телефонної розмови з клієнтом) за зразком. У третьому – підготовка та самостійне проведення презентації проекту. Формування навичок письма також інтенсифікується, завдань стає більше, з одновекторних репродуктивних вони стають комплексними, із застосуванням пошуку даних, індукції, дедукції та синтезу інформації заради створення нового продукту.

Хоча викладачі іноземних мов керуються на заняттях з іноземної мови професійного спрямування знаннями зі спеціальних дисциплін (технічних, природничих тощо), здобутими ще у школі, або набутими шляхом постійного саморозвитку чи під час підготовки до викладання визначеного курсу, їх необізнаність зі специфіки, представлені у курсі, не є недоліком. Здобувачі вищої освіти усвідомлюють, що викладач-філолог не є достатньо кваліфікованим при оцінюванні фахової складової професійно-орієнтованих завдань (наприклад, завдання – представити усно або на письмі функцію випускного клапану у поршневій pompі). Це є стимулом для студентів до більш ретельної домашньої підготовки, до наведення обґрунтованої точки зору, звіряння з довідковими джерелами. В аудиторії складні завдання зі специфіки освітньої програми викликають жваві дискусії і активізують навіть менш обізнаних з лінгвістичної точки зору студентів, які можуть продемонструвати наявний рівень фахової підготовки або практичного досвіду з вирішення проблемного завдання з підручника з іноземної мови для спеціальних цілей.

Незважаючи на недостатню обізнаність викладача-філолога з питань, наприклад, економіки чи техніки, гуманітарна освіта та педагогічний досвід є незамінними при формуванні м'яких навичок майбутніх фахівців промисловості або сфери послуг. Ведення переговорів або дискусії, вирішення

проблемної ситуації усно або через листування, публічний виступ, звітування та представлення масштабного проєкту – ці аспекти є невід’ємними складовими ІВЛ, і завдання з формування відповідних умінь та навичок у рамках дисциплін «Іноземна мова» та «Іноземна мова за професійним спрямуванням» є продуктивними для самостійного визначення студентами цілі, ресурсів, потрібних для її досягнення, та представлення досвіду іншим учасникам освітнього процесу на етапі оцінювання та самооцінювання.

Наступний (четвертий) запит – академічна іноземна мова, що використовується з одного боку для отримання нових знань у галузях науки та техніки з автентичних авторитетних джерел іноземними мовами, а з іншого – для презентації результатів власної дослідницької діяльності: для написання звітів, тез доповіді, для укладання наукових презентацій та усного спілкування у рамках участі у наукових заходах різного рівня.

Підвищення попиту на академічну іноземну мову обумовлене наступними чинниками:

- збільшення частки учасників студентських наукових конкурсів (однією з вимог представлення наукової роботи є її повний переклад англійською);

- збільшення кількості здобувачів подвійних дипломів освітнього ступеня «бакалавр». Викладання, наприклад, у закладах вищої освіти Польщі та Болгарії ведеться англійською, а однією з навчальних дисциплін є друга іноземна мова (наприклад, німецька);

- підвищення інтересу випускників бакалаврату ТДАТУ до закордонних магістерських програм (особливо слід відзначити заклади вищої освіти Франції та Німеччини, які після низки співбесід та іспитів з відповідної іноземної мови відмічають високий рівень підготовки претендентів).

Одним з наочних прикладів переваг володіння академічною іноземною мовою для здобувачів вищої освіти є нагальність володіння науковим вокабуляром та навичками наукової комунікації для їх викладачів: у Таврійському університеті функціонують курси для науково-педагогічних працівників, викладачі яких орієнтуються при укладанні силабусу саме на запит науковців.

Адекватним відгуком на запит здобувачів вищої освіти щодо формування академічного вокабуляру і відповідного синтаксису, а також підвищення навичок іншомовного співробітництва, прищеплення культури листування та презентування іноземною мовою є запрошення до участі у наукових гуртках під керівництвом викладачів кафедри «Іноземні мови». Результатом цього виду позакласної діяльності є високі показники з кількості учасників студентських наукових конференцій різного рівня з доповідями іноземними мовами (щорічно більше 50 здобувачів демонструють свої наукові напрацювання з галузей економіки, інженерії та природничих наук англійською, німецькою та французькою), а також публікують матеріали (щорічно більше 100 публікацій), де науковими керівниками є викладачі з випускаючих кафедр, а консультантами з мови – викладачі іноземних мов. Саме цей запит і його реалізація у співробітництві з викладачами іноземних

мов є класичним прикладом впровадження IBL у навчання: студент самостійно обирає тему, мету та завдання дослідження, визначає і погоджує процедуру дослідження з науковим керівником. Викладач іноземної мови допомагає з добором авторитетних джерел найсучаснішої інформації, оформленням іншомовних посилань за різними бібліографічними стилями. На завершальних етапах студент самостійно підбиває підсумки щодо отриманих результатів, проведеного аналізу, корисності створених моделей і у співпраці з консультантом-викладачем кафедри «ІМ» готується до оприлюднення дослідження шляхом подання до друку статті, публікації тез доповіді, виступу з презентацією. Рівень самостійності у вище представленому процесі залежить від самого молодого науковця, адже саме він є ініціатором дослідження, саме він є відповідальним за реалізацію запиту у колаборації з двома консультантами з числа викладачів університету.

Висновки. Сучасна молодь демонструє прагматичний підхід до вибору: навчальний заклад, освітня програма, форма та формат навчання мають задовольняти не лише академічні потреби, а й потребу у контролі і самореалізації. Імплементація IBL у освітній та навчальний процеси на всіх рівнях (від формування навчальних планів конкретної освітньо-професійної програми до самооцінювання здобувачами вищої освіти на окремому практичному занятті) забезпечує нерозривний зв'язок між метою навчання, якою її бачать потенційні фахівці, та реальними досягненнями, як результатом кропіткої співпраці викладача та студента. З перспективи вивчення іноземних мов для здобувачів вищої освіти доступ до формування силабусу і змісту навчального матеріалу наступних семестрів (особливо дисциплін за вибором), можливість самостійно регулювати навчальну діяльність на кожному занятті, прагматично фокусувати увагу на практично важливих аспектах іноземної мови та іншомовної комунікації, а також відповідальність бути рівноцінним учасником ініціатив студентської аудиторії є беззаперечними перевагою імплементації IBL у навчальний процес.

Список використаних джерел

1. Aditomo A., Goodyear P., Bluic A.-M. Inquiry-based learning in higher education: Principal forms, educational objectives, and disciplinary variations. *Studies in Higher Education*. 2011. January. P.1-20. DOI: 10.1080/03075079.2011.616584
2. Lee H.-Y. Inquiry-based Teaching in Second and Foreign Language Pedagogy. *Journal of Language Teaching and Research*. 5(6). P. 1236–1244.
3. Suárez A., Specht M., Prinsen F., Kalz M., Ternier S. A review of the types of mobile activities in mobile inquiry-based learning. *Computers & Education*. 2018. Volume 118. P. 38-55. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.11.004>
4. Escalante Arauz P. Inquiry-Based Learning in an English as a Foreign Language Class: A Proposal. *Revista de Lenguas Modernas*. 2013. N°19. P. 479-485.
5. Titova O.A. Innovative tools for engineering creativity development.

Building academic connections: Proceedings of the 4th International Congress on Social Sciences and Humanities. Vienna. 2019. P. 3-6.

6. Кравець О.О. Розвиток м'яких навичок засобами іноземної мови за професійним спрямуванням у здобувачів вищої освіти немовних вузів. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 29. Т.2. С.241-246

7. Lemeshchenko-Lagoda V., Kryvonos I. Interactive means of motivating students to learn English for specific purposes at agrarian and technical universities. Освітній вимір: зб.наук.праць. Кривий Ріг. 2020. Вип. 3 (55). С. 233-250

8. Кулешов С.О. Інтерактивні методи навчання англійської мови в немовних вузах України. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: Зб. мат. XXXI міжнар. наук. інтернет-конф., м. Переяслав-Хмельницький (19 грудня 2017р), 2017. С.360-363.

9. Шабо К. Inquiry-based learning. URL: <https://skyteach.ru/2018/09/28/inquiry-based-learning/> (дата звернення 21.04.2021)

10. Inquiry-Based Learning. URL: <https://www.queensu.ca/ctl/teaching-support/instructional-strategies/inquiry-based-learning> (дата звернення 21.04.2021)

11. Дисципліни за вибором студента. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/im/navchannja/dyscypliny/dyscypliny-za-vyborom-studenta/> (дата звернення 21.04.2021)

12. Ogle D. M. KWL In Action: Secondary Teachers Find Applications that Work. URL: <http://www.kendallhunt.com/contentarealiteracy/Articles/Ogle.pdf> (дата звернення 21.04.2021)

Zaitseva N.V., Suprun O.M., Symonenko S.V. Introduction of Inquiry-based learning in foreign language teaching to students of non-linguistic specialities.

Summary. The article is devoted to the analysis of the introduction efficiency of the Inquiry-based learning strategy into educational process. The practical experience of the IBL concept implementation in teaching a foreign language to students of technical and economic specialities is presented. The efficiency of using the IBL techniques within the student-centered approach in education is investigated.

Key words: Inquiry-based learning, a linguistic inquiry, foreign language scientific communication, foreign language communicative competence.